

Ed.

239. Frumvarp til laga

um kaup á skipi til síldarbræðslu o. fl.

Flm.: Jóhann Þ. Jósefsson, Björn Kristjánsson, Guðm. Í. Guðmundsson.

1. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að kaupa skip og láta breyta því þannig, að hægt sé að bræða í því allt að 10000 málum síldar á sólarhring.

Enn fremur er ríkisstjórninni heimilt að láta reisa við Faxaflóa, þar sem bezt þykir henta, síldarþrær, síldarlýsisgeyma, síldarmjölsgeymslur og önnur nauðsynleg mannvirki í sambandi við síldarbræðslu í skipi því, er um ræðir í 1. málsgrein.

2. gr.

Til þeirra framkvæmda, er um ræðir í 1. gr., heimilast ríkisstjórninni að taka fyrir hönd ríkissjóðs allt að 14 millj. kr. lán.

3. gr.

Nú óskar Reykjavíkurbær, eða aðrir aðilar, að gerast þátttakendur í fyrirtækinu, og er ríkisstjórninni þá heimilt að semja um slíka þátttöku, enda sé þá framlög og ábyrgðir ríkissjóðs í samræmi við hlutdeild hans í fyrirtækinu.

4. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

Greinargerð.

Hin mikla síldarganga hér sunnanlands hefur sem eðlilegt er vakið umræður um það, hversu betur megi en nú er kostur á hagnýta mikinn síldarafla, ef svo færi sem ástæða virðist til að vona, að slíkar veiðar endurtækju sig.

Verði framhald þessara veiða eitthvað svipað því, sem nú er, virðist auðsætt, að gera þurfi ráðstafanir til síldarvinnslu í stórum stíl hér við Faxaflóa til viðbótar því, sem nú er. Í þessu sambandi er rétt að geta þess, að sú viðleitni til umbóta á þessu sviði, sem átt hefur sér stað á Akranesi, í Keflavík, Njarðvíkum og á Patreksfirði, er vissulega stórt spor í rétta átt og ber vott um framsýni og dugnað þeirra manna, sem að þessum verksmiðjum standa. Fyrir þær aðgerðir er þegar miklu verðmæti hjargað fyrir þjóðarbúið. Hvalfjarðarsíldin í svo stórum stíl, sem hún hefur

reynzt, kom mjög að óvörum og ekki óeðlilegt, að tafsamt reynist með flutninga á því veiðimagni alla leið til Siglufjarðar. Af hálfu ríkisstjórnar og Sildarverksmiðja ríkisins með aðstoð L. Í. Ú. hefur svo verið unnið að því, eftir því sem aðstæður frekast hafa leyft, að koma síldinni norður til vinnslu.

Eimskipafélagið hefur og veitt þessum aðilum mjög mikils verða aðstoð.

Þrátt fyrir það þótt þannig hafi verið reynt eftir föngum að taka á móti síldinni, biða margir tugir þúsunda mála afgreiðslu í Reykjavíkurhöfn sólarhringum saman, jafnvel þótt nokkur hinna stærri veiðiskipa hafi sjálf farið með afla sinn í stöku tilfellum.

Af því, sem nú hefur sagt verið, er auðsætt, að ekki er unnt að hagnýta nema að nokkru leyti þá aflagnægð, sem að getur borizt, á þann hátt að flytja síldina norður til vinnslu, og þarf því að gera þær ráðstafanir sem fyrst, er tryggt geta mjög aukna vinnslu á síldinni hér syðra.

Frv. hefur nú komið fram á Alþingi (Flm.: PO) um byggingu nýrrar 5000 mála verksmiðju á Akranesi til síldarbræðslu, og mundi sú verksmiðja að vísu vera til mikilla bóta, hvort sem hún væri á Akranesi eða á öðrum hentugum stað við Faxaflóa. Það mál liggur nú fyrir sjávarútvegsnefnd Nd.

Með frumvarpi því, er að framan greinir, er lagt til, að skip verði keypt og útbúið sem sildarverksmiðja. Er hér haft í huga e/s Lagarfoss, skip Eimskipafélags Íslands h/f. Skip þetta er smíðað 1904 og mun eiga að fara í stóra klössun að ári liðnu, en slík klössun mundi að líkindum ekki hafa mikinn kostnað í för með sér, ef skipinu yrði breytt. Styrkleiki skipsins hefur verið talinn mikill og stöðugleiki mjög góður.

Vélsmiðjan Héðinn h/f hefur gert uppdrátt, sem sýnir staðsetningu véla í ofanefnt skip, miðað við 10000 mála afköst á sólarhring. Fyrirkomulagið sýnir, að alls staðar reynist nægilegt rými, enda þótt aðalvél skipsins sé látin vera óhreyfð. En skipta verður um eimketil vegna mikillar gufufarfar í verksmiðjunni.

Hugsanlegt er einnig að koma fyrir eimtúrbínu til framleiðslu á rafmagni fyrir vinnsluna.

Skip þetta er hægt að taka upp í hina nýju dráttarbraut Slippfélagsins. Varðandi flutning og staðsetningu, þá getur skipið gengið fyrir eigin vélum milli hafna án dráttarbáta. Með þessu fyrirkomulagi þyrfti að vera í landi geymsla fyrir olíu og mjöl, auk þess sildarþrær að öllu leyti.

Ef horfið yrði að því ráða að nota e/s Lagarfoss eða annað skip sem sildarverksmiðju, má nota það í beinu sambandi við starfandi sildarverksmiðjur á Norðurlandi og Austurlandi, eftir því sem þörf krefði á hverjum tíma yfir sumarið.

Framkvæmdastjórnir Sveinn Guðmundsson og Ólafur Sigurðsson hafa í bréfi, dags. 18. desember þ. á., gert frumáætlun um fyrirkomulag og kostnað við byggingu síldargeymslu, mjölgeymslu og olíugeymslu í landi, og er bréf þeirra prentað hér á eftir sem fylgiskjal.

Þá hefur Vélsmiðjan Héðinn h/f í bréfi, dags. 18. des. 1947, gert frumáætlun um kostnað við 10000 mála sildarverksmiðjuvélar byggðar inn í e/s Lagarfoss, og er bréf þetta prentað hér á eftir.

Fylgiskjal I.

Reykjavík, 18. des. 1947.

Hr. sjávarútvegsmálaráðherra Jóhann P. Jósefsson,
Reykjavík.

Í framhaldi af tillögum um sildarvinnsluvélar í e.s. Lagarfoss, þá höfum við nú gert eftirfarandi frumáætlun um fyrirkomulag og kostnað við síldar-, mjöl- og olíugeymslu í landi.

Þessi áætlun er gerð með tilliti til staðsetningar í Örfirisey, eins og meðfylgjandi teikning ber með sér. Áætlunin mun þó geta staðizt í aðaldráttum, þótt staðsetning sé valin annars staðar í nágrenni bæjarins, enda séu hafnarskilyrði fyrir hendi.

Við höfum gengið út frá, að verksmiðjan ynni úr 750000 málum síldar yfir vetrarvertíðina, einnig að mjöl verði 24 kg úr máli og lýsi 15 kg.

I. Löndunartæki.

Reiknað er með 4×400 mála löndunartækjum, sem afkasta ca. 25000 málum á sólarhring. Tækjunum sé komið fyrir á tveim löndunarbyggjum og flutningsbönd frá þeim upp á síldarplan.

Þar sem ganga má út frá það miklum veiðihrotum, að verksmiðjan geti ekki annað vinnslu, heldur verði að flytja töluvert magn norður, þá hafa löndunartækin verið áætluð af tvöfaldri stærð, enda sé þá hægt að landa beint í flutningaskip á stærð við e.s. Fjallfoss eða bíla.

Áætlaður kostnaður tækja og einnig færibanda að síldarplani og skipum er kr. 1500000.

Til samanburðar má geta þess, að ef landað yrði með bílum, eins og nú er gert, þá kostar bílaflutningurinn kr. 1.50 pr. mál, eða fyrir 750000 mál kr. 1125000.

II. Síldargeymsla.

Ekki er óhugsandi, að á n. k. hausti verði skip, sem hafa samanlagt 150 nætur, við síldveiðar hér í Faxaflóa. Sé reiknað með góðri veiði og hindrunarlausri löndun, þá má reikna með 1000 mála afköstum pr. nót á 5 daga fresti, en það gefur 30000 mál síldar á sólarhring. Má ganga út frá, að smáverksmiðjur hér við flóann geti móttækið að staðaldri ca. 7000 mál á sólarhring, en það þýðir, að 23000 mál kæmu til Reykjavíkur. Þannig yrðu 13000—15000 mál umfram hvern sólarhring. Ef verksmiðjan á að geta geymt síld úr $\frac{1}{2}$ mánaðar síldarhrotu, þá þarf geymslurúmið að vera 200000 mál, og höfum við gengið út frá því, en ef veiðin héldi áfram, þá yrði að sjálfsögðu flutningur á síldinni að hefjast.

Síldargeymsluna höfum við hugsað sem steyppt plan 63×160 m, samtals 10000 m² með 3 m háum veggjum og flutningsbandi að verksmiðjuskipi eftir miðju planinu. Reynslan sýnir, að sjálflosandi þrær koma ekki að tilætluðum notum fyrir Faxaflóasíld vegna þess, hve illa hún rennur. Yrði því að hafa mikinn mannafla í þrónni, sem við teljum að megi spara með flötum botni og vélknúnum ýtum eða moksturslækjum.

Raunsókn á jarðvegi getur leitt í ljós, að hagkvæmara sé að hafa þróna minni að flatarmáli en dýpri.

Áætlaður kostnaður síldargeymslu af þessari gerð með nauðsynlegum útbúnaði er kr. 2500000.

III. Mjölgeymsla.

Ef verksmiðjuskipið afkastar að jafnaði ca. 8000 málum á sólarhring, þá yrði mjölframleiðslan 200 tonn. Þar sem við höfum gengið út frá, að verksmiðjan framleiddi 750000 mál yfir vinnslutímabilið, þá yrði það 18000 tonn af mjöli. Slíkt mjölgeymsluhús yrði mjög stórt og dýrt (2—2.5 millj. kr.), og viljum við því að svo stöddu leggja til, að nú yrði farin eftirfarandi leið:

Byggt yrði mjölmóttókuhús 750 m² að flatarmáli (stálgrindahús), aðeins til sekkjunar og kælingar á mjöli.

Úr þessu húsi skyldi síðan mjölið keyrt beint í skip, vörugeymslur við höfnina eða geymslur í nágrenni bæjarins, t. d. flugskýli á Reykjavíkurlugvelli (ca. 3000 m) eða í braggabyggingar víðs vegar.

Hentugast væri þó að keyra mjölið beint að skipshlið, en í fullri framleiðslu má ganga út frá, að afköstin samsvari lestun í dagvinnu við tvær lúgur, eftir þeim gangi sem er við útskipun hér í Reykjavík. Í því tilfalli yrði mun ódýrari meðferð mjölsins heldur en nú er almennt í sildarverksmiðjum.

Ef mjölið er hins vegar flutt í framangreindar skemmur til geymslu, þá kemur á það aukaflutningskostnaður, sem nemur pr. tonn kr. 5.50, eða samtals um kr. 100 000, ef allt mjölið er flutt á bílum til geymslustaða. Að sjálfsgöðu kæmi svo eðlileg leiga eftir geymslur.

Enda þótt tillit sé tekið til þessa aukakostnaðar, þá mun hann samt sem áður verða minni heldur en rentur og eðlilegar afborganir af áðurnefndu mjölgeymsluhúsi.

Mjölmóttökuhús með flutningataekjum innanhúss áætlum við kr. 500000.00.

IV. Lýsisgeymsla.

Miðað við fyrrnefnda framleiðslu mun lýsismagnið verða um 11000 tonn yfir vinnslutímabilið.

Þar sem heppilegt mun vera að festa sem minnstar fjárupphæðir í föstum mannvirkjum að svo stöddu, þá leggjum við til eftirfarandi:

Byggður sé einn 5000 tonna lýsisgeymir með tilheyrandi oliulögnum. Geymirinn mun nægja fyrir ca. 40 daga vinnslu verksmiðjunnar. Þegar langt væri komið með að fylla hann, þá yrði að sjálfsgöðu hentugast að setja lýsið beint í flutningaskip til útflutnings. Að öðrum kosti flytja úr geyminum upp í Hvalfjörð, t. d. með oliuskipinu m/s Þyrli, sem lestar 750 tonn. Í Hvalfirði eru nægilegir geymar fyrir það lýsismagn, sem umfram yrði.

Aukakostnaður, sem hlytist af flutningi upp í Hvalfjörð, áætlast pr. tonn af lýsi kr. 12.50, eða ef ca. 7000 tonn af lýsi yrði flutt, kr. 87500.00.

Minna en 5 000 tonna lýsisgeymi teljum við ekki heppilegt að byggja hér, þar sem eðlilegast verður, að afskipun til útflutnings sé heint úr honum.

Verð 5 000 tonna geymis með nauðsynlegum hitalögnum og undirstöðubyggingu áætlum við samtals kr. 500 000.00.

V. Flutningataeki.

- a. Flutningaband frá sildarplani að vinnsluskipi.
- b. Mjölleiðsla frá vinnsluskipi að móttökuhúsi.
- c. Lýsis-, vatns- og rafmagnsleiðslur á vinnslusvæði.

Áætlað verð samtals kr. 500 000.00.

Samanlagt áætlum við því kostnað í landi við ofanefnda vinnslustöð:

I. Löndunartæki	kr. 1 500 000.00
II. Síldargeymsla	— 2 500 000.00
III. Mjölmóttökuhús	— 500 000.00
IV. Lýsisgeymsla	— 500 000.00
V. Flutningataeki	— 500 000.00

Samtals kr. 5 500 000.00

Virðingarfylgst.

Sveinn Guðmundsson. Ólafur Sigurðsson.

Fylgiskjal II.

VÉLSMIÐJAN HÉÐINN H/F

Reykjavík, 18. des. 1947.

Hr. sjávarútvegsmálaráðherra Jóhann Þ. Jósefsson,
Reykjavík.

Samkvæmt tilmælum yðar þá höfum vér gert eftirfarandi frumáætlun um 10000 mála sildarverksmiðjuvélar byggðar inn í e.s. Lagarfoss.

I. Kaupverð e.s. Lagarfoss	kr. 1200000.00
II. Breytingar á skipinu	— 750000.00
III. Vinnslutæki, uppsett í skipið, tilbúin til starfrækslu	— 6500000.00
	<u>Samtals kr. 8450000.00</u>

Viljum vér skýra kostnaðarliðina á eftirfarandi hátt:

- I. Kaupverð skipsins er áætlað nálægt sölumati, sem hefur verið framkvæmt fyrir nokkru í Kaupmannahöfn.
- II. Breytingar, sem nauðsynlegar yrðu á skipinu, eru að nokkru fólgnar í því að rífa burt skilrúm, núverandi eimketil og ónauðsynleg tæki, en aðalkostnaðurinn yrði við smíði á þilfarshúsum, undirstöðubýggingu undir vélar svo og það, sem þyrfti að endurnýja vegna aldurs skipsins. Reikna verður með, að þessar aðgerðir yrðu það haldgóðar, að skipið þyrfti ekki til viðgerða mörg ár á eftir, miðað við þessa notkun.
- III. Vinnslutæki, sem sett væru í skipið, eru í stórum dráttum eftirfarandi:
 1. Inntakskassi fyrir síld frá síldarplani.
 2. 2 stk. síldarsjóðarar með forsium og hraðabreytitækjum.
 3. 2 stk. síldarpressur af stafagerð, einnig með hraðabreytitækjum.
 4. 2 stk. pressukökurifarar af slaghamragerð.
 5. 2 stk. eimþurrkarar með nauðsynlegum búnaði og tengirörum.
 6. 1 stk. rafsegull til að fyrirbyggja járn í mjöli, með segulmagnara.
 7. 2 stk. mjölkvarnir af laushamragerð.
 8. 1 stk. mjöflutningsblásari með inntaksútbúnaði.
 9. 4 stk. hristisiur af tvöfaldri gerð.
 10. 20 stk. lýsisskilvindur.
 11. 6 stk. dælur fyrir pressuvökva, lýsi og vatn.
 12. Geymslutankar fyrir vatn, lýsi og pressuvökva.
 13. Ýmiss konar smátæki viðkomandi vinnslu.
 14. Flutningstæki milli véla, svo sem lyftur og flutningsskrúfur.
 15. Eimketill af vatnsröragerð fyrir allar vinnsluvélar og fyrir aðalvél skipsins. Ketillinn sé með oliukyndibúnaði.
 16. Nauðsynlegir rafmótorar, raflagnir, tengipípur og annað efni.
 17. Uppsetning og frágangur véla og tækja.

Samkvæmt framangreindu eru vélakerfin tvö, óháð hvort öðru, þannig að ef ein af vinnsluvélunum bilar, er hægt að halda vinnslu áfram óhindrað með hinu. Tækin eru öll reiknuð af fullkomnustu gerð, sem þekkist, svo sem eimþurrkarar, er nú hafa hlotið góða reynslu hér, oliukynditæki fyrir eimketil og ketillinn af vatnsröragerð, eins og fyrr segir.

Ekki er reiknað með, að skipið hafi nú í byrjun eigin rafstöð nema ljósasamstæðu þá, sem nú er um borð, en auðvelt er að koma fyrir eimtúrbínu, sem framleiddi rafmagn nægilegt fyrir verksmiðjuna eða 500 kw.

Gjaldeyrispörf, sem framangreint útheimtir, áætlast ca. 2 millj. krónur, þar með talið járn til breytinga á skipinu.

Virðingarfyllt.

Vélsmiðjan Héðinn h/f.

Sveinn Guðmundsson.